

El Maig del 68 i la revifalla de la identitat. Educació i societat a la Catalunya del Nord (1968-1979)

JOSEP GONZÁLEZ-AGÀPITO

Desposseïda de l'idioma, com en altres casos similars a Europa, bona part de la societat del nord de Catalunya reafirmà, en francès, la seva identitat a través de la cultura, les festes, l'esport i les tradicions com a elements definidors davant l'arribada, com hem vist anteriorment, d'uns contingents importats de població forastera.

És en la dècada del seixanta quan emergeix una generació de joves amb una nova sensibilitat i que vol arraconar els valors vigents per transformar la societat i assolir uns nous valors. Una nova generació conformada per catalans rossellonesos i catalans fills dels exiliats o nous refugiats del franquisme.

Enfront del desencís i de la renúncia a la llengua i la cultura catalanes de la generació anterior, emergeix un gruix de jovent que proposa anar més enllà del tancat i empetitidor folklorisme a què s'havia reduït la catalanitat. El 1960 es funda el Grup Rossellonès d'Estudis Catalans, una entitat que es defineix com estrictament cultural i que aplega elements de diferents camps polítics. El seu objectiu és el manteniment de la cultura i la llengua catalanes i, entre altres iniciatives, es proposa estimular l'ensenyament del català als centres educatius públics segons es preveu a la llei Deixonne. El català viu una difícil situació al país, però també al sud sota el franquisme. El 1967 sorgeix el Grup Cultural de la Joventut Catalana, que unirà a les vindicacions un sentit polític, fortament influït de seguida per un moviment complex i polièdric que tindrà una de les seves expressions més conegudes en l'anomenat «Maig del 68», a partir del qual apareixerà un jovent amb voluntat d'alliberar la societat d'opressions morals i socials i de denunciar el capitalisme i el colonialisme europeu, i que també denuncia el que anomena «relacions de dominació». En el cas de França, l'homogeneïtzació que havia portat a terme l'Estat jacobí, pretesament per tal d'implantar la democràcia. Una generació que, entre altres elements, defensa la cultura de l'autenticitat i de la

singularitat. Així, a partir de 1960 assistim a l'emergència d'aquest moviment de presa de consciència, que es polititza a partir de 1968 i que el 1975 s'institucionalitza en entitats i corrents diferents.¹

D'aquest moviment de redreçament i afirmació de la catalanitat a la Catalunya del Nord destaquen dues significatives iniciatives educatives i socials: la Universitat Catalana d'Estiu i l'inici de la Bressola, que serà la primera d'una xarxa d'escoles en català en els anys a venir.

En aquest context, sectors actius de la societat civil nord-catalana debaten sobre la seva identitat enmig d'una situació d'aculturació, tot impulsant un moviment per restaurar la catalanitat del país i la seva llengua. En aquest sentit, un grup d'estudiants que havien participat activament en el Maig de 1968, a París, organitza les Diades de Cultura Catalana l'agost d'aquell any a la vila de Prada i al monestir de Cuixà, amb el suport del Grup Rossellonès d'Estudis Catalans,² les quals seran el precedent de la Universitat Catalana d'Estiu (UCE) inaugurada el 1969.³

L'estiu de 1970, la UCE s'organitzava en quatre àmbits: llengua i literatura catalanes, estudis rossellonesos, ciències humanes i ciències exactes. Però també oferí, en ple franquisme a Espanya, un fòrum on analitzar la situació social, lingüística, política i històrica en un àmbit de llibertat obert a acadèmics, estudiants i actors socials balears, catalans i valencians.

Per entendre l'esperit en què es fundà la Universitat Catalana d'Estiu, cal advertir que el seu principal impulsor i mantenidor fou el Grup Cultural de la Joventut Catalana,⁴ el qual, enfront d'un catalanisme limitat als cursos de català o a mantenir tradicions nostrades, es qüestionava l'*statu quo* i el jacobinisme de l'Estat francès i les seves conseqüències socials, econòmiques, escolars i culturals, tot participant de l'esperit crític que es vivia a l'Europa occidental al final dels anys seixanta, malgrat que en la fundació el 1969 i durant els primers anys de la UCE sempre hi confluïren els dos vectors del catalanisme de la Catalunya septentrional, tant els políticament mantenidors de posicions conservadores com els més situats a l'esquerra.

1. Sobre aquests grups i els seus plantejaments i accions a la Catalunya del Nord als anys seixanta i setanta vegeu TAURINYÀ, Júlia, *Les organitzacions de reivindicació catalana a Catalunya Nord: 1960-1981*, Prada, Terra Nostra, 2011.

2. BECAT, Joan, «Cinquanta anys d'Universitat Catalana d'Estiu al servei dels Països Catalans», *Canemàs*, núm. 16 (estiu-tardor 2018), p. 117-120.

3. GUAL, R. «La Universitat Catalana d'Estiu, filla del Maig del 68», *Lluc: revista de cultura i d'idees*, núm. 782 (1994), p. 5-6.

4. Dins el Grup Cultural de la Joventut Catalana destaquen les figures de Miquel Mayol, Reinald Dediès i Joan-Pere Pujol, que conjuntament amb altres es poden considerar els fundadors d'una nova generació del catalanisme polític a la Catalunya del Nord.

En el seu primer any, la UCE se centrà en la situació de Catalunya del Nord i la regionalització impulsada pel president De Gaulle. Es pretenia posar en relleu la personalitat i la cultura catalanes dins de França i diferenciar-la de la proposta de regió Languedoc-Roussillon, tot afirmant que la cultura catalana estava per sobre de la frontera estatal i oferint un àmbit universitari de docència en català i sobre catalanística inexistent a la República francesa.

Ben aviat la UCE es va constituint en una alternativa universitària oberta a les Illes, el País Valencià i la resta de Catalunya, la qual oferia un marc per debatre, expressar-se, i relacionar-se en els complexos i delicats darrers anys del franquisme. Per això, les diferents opcions i partits polítics antifranquistes espanyols trobaren a la universitat estiuenca de Prada un àmbit per exposar les seves anàlisis i propostes.⁵

Adoptant el format d'universitat popular, no posà requisits als alumnes i assolí en poc temps un nivell remarcable en comptar entre el seu professorat universitaris i intel·lectuals de nivell dels països de parla catalana, que hi aportaren el seu saber i la seva visió de la ciència, i de la història i de la societat coetània, i també oferint debats per avançar en propostes de futur. Prova de com l'UCE responia a les demandes educatives i universitàries de la catalanofonia fou com, del centenar de participants de les primeres edicions, es passà a més d'un miler d'alumnes el 1974. Entre 1975 i 1977 la munió de participants obligà a fer dues i tres edicions entre el juliol i l'agost.⁶

Un altre element significatiu del redreçament iniciat fou l'obertura de La Bressola, el 1976, primera i modesta escola en català a la Catalunya francesa que seguia el model de les escoles d'Iparralde, a Euskadi del Nord. Precisament, a la Universitat Catalana d'Estiu de 1975 s'havia exposat l'experiència de les escoles basques Seaska, que des de feia temps estaven en marxa. Així naixia el 1976 i després de tres segles, a Perpinyà, la primera escola íntegrament en català, de moment sols amb set alumnes i amb Úrsula Ferrer de mestra.⁷ Era l'inici d'una xarxa immersiva d'escoles nord-catalanes que es caracteritzen, a més, per la seva organització vertical i no per edats; un model organitzatiu que afavoreix l'autonomia, la solidaritat i la responsabilització. Un altre element de la seva expansió rau en la seva qualitat pedagògica, que contrasta amb els problemes de l'escola pública francesa coetània.⁸

5. TERUEL I BARBERÀ, Toni, *La Universitat Catalana d'Estiu entre 1969 i 1984: gènesi i consolidació d'un referent pancatalanista*. Tesis doctoral, Universitat de València, 2023, p. 54-60.

6. BECAT, Joan, «Cinquanta anys d'Universitat Catalana d'Estiu al servei dels Països Catalans», *Canemàs*, núm. 16 (estiu-tardor 2018), p. 117-120.

7. DOMINGO PEÑAFIEL, Laura, «La bressola, un projecte educatiu singular», *Revista Catalana de Pedagogia*, núm. 6 (2007-2008), p. 201.

8. Una problemàtica que s'arrossegà durant dècades tot i les veus que reclamen una transformació de l'escola pública francesa liderada pels mestres. Vegeu, per exemple, l'anàlisi crítica del sis-

Responen aquestes escoles a una iniciativa social que creu que sols una escola en immersió en català és pedagògicament el millor camí per retornar el català a la vida quotidiana. Si per l'escola s'havia arraconat socialment el català, la seva recuperació havia de venir justament a través de retornar-lo a la infància en l'àmbit escolar. La iniciativa no deixà de despertar l'hostilitat institucional, tot i que, de moment, es tractava d'una escola maternal.

Tanmateix, l'Estat francès, malgrat la legalitat del projecte, inicià el que alguns dels seus protagonistes han valorat com una mena de repressió passiva. Car aquestes escoles restaven en una situació econòmica difícil, ja que tant les escoles públiques com les escoles privades tenien el seu professorat pagat per l'Estat. No pas La Bressola, que quedava limitada a una iniciativa on les famílies que en formaven part havien de sufragar-ne el cost, dins un context social on l'escola era un servei gratuït. No es prohibien les escoles catalanes, però es feia ben difícil la seva continuïtat. Foren anys de dificultats, on les escoles foren sostingudes pel compromís envers elles de la societat civil d'una banda i l'altra de la frontera,⁹ fins que va arribar la primera subvenció, el 1982, essent Jack Lang ministre de Cultura. Quaranta anys després de la seva obertura, les escoles de La Bressola tenien un important nombre d'alumnes d'ensenyament primari i secundari, tot i que amb un percentatge molt menor respecte a la població escolaritzada que les escoles homòlogues d'Euskadi del Nord.

Són escoles basades en un plantejament immersiu, l'objectiu de les quals és que l'alumnat, en acabar la seva formació, assoleixi els mateixos continguts que l'escola pública francesa, incloses quatre llengües (francès, català, castellà i anglès). El 1981, l'Associació Arrels iniciava la creació d'una escola bilingüe en català i francès.¹⁰

A inicis del segle XXI les escoles catalanes cobreixen tot el territori septentrional de Catalunya i abasten des de l'escola maternal a l'educació secundària.

Aquestes escoles no deixen de ser una mostra de la supervivència i la determinació dels seus impulsors i també del compromís dels seus mestres i famílies, però també d'una capacitat de la societat civil de cercar recursos i ajuts que ha portat, ja en el segle XXI, al seu reconeixement i la seva consolidació.

tema educatiu francès de BAYROU, François, 1990-2000. *La décennie des mal-appris*, París, Flammarion, 1990.

9. LE BIHAN, Joan Pere, *La realitat d'un somni: trenta anys d'escoles catalanes a la Catalunya Nord*, Barcelona, Edicions de 1984, 2007.

10. Sobre la creació i desenvolupament de La Bressola vegeu LE BIHAN, Joan Pere, *op. cit.*, p. 21-23.